
SJEĆANJE NA TOMISLAVA PREMERLA

Đuro Vidmarović, Zagreb

U subotu 7. travnja 2018. godine preminuo je moj dobar prijatelj, dr. sc. Tomislav Premerl, jedan od najcjenjenijih hrvatskih teoretičara i povjesničara arhitekture. Godinama smo radili kao nastavnici u nekadašnjem Građevinskome školskom centru u Zagrebu, u ono “olovno” Šuvarovo vrijeme. Bio je čovjek široke kulture i bogatoga znanja. Po naravi miran, uljudan, druželjubiv, ljubitelj umjetnosti, čovjekoljubac.

Tomislav je u Građevinskom školskom centru radio od 1972. do 1980. godine, dok sam ja ondje zaposlio se 1974. Dakle, družili smo se kao kolege profesori, ali i kao prijatelji, šest godina. Bilo je to vrijeme vrlo komplicirano za nastavnike, ali i za učenike. Cjelokupna nastava dijelila se na pripremni i završni dio. U pripremnom dijelu koji je obuhvaćao prvi i drugi razred nastava je bila unificirana za sve razrede bez obzira na kasnije usmjerenje. Osim toga, u tim razredima izbačeni su predmeti poput povijesti, latinskog, zemljopisa, psihologije i uvedena dva ideološka predmeta koja su se zvala: osnove marksizma i teorija i praksa samoupravnog socijalizma. Svi nastavnici povijesti, zemljopisa i ostalih humanističkih predmeta bili su prisiljeni predavati ove predmete i prije toga završiti kurs od dva semestra koji se održavao u bivšem narodnom Radničkom sveučilištu Moše Pijade. Tomislav je imao sreću da se njegovi predmeti nisu mijenjali, ali je zbog toga morao predavati i u razredima gdje su se školovali budući zanatlije i kojima razina njegovih predmeta nije bila potrebna. Često smo vodili rasprave o toj školskoj reformi. U početku mi se činilo kako je izjednačavanje programa dobar potez jer će umanjiti socijalne razlike, dok je Tomislav objašnjavao kako to s intelektualne, povijesne ali prije svega s obrazovne strane neće donijeti ništa dobro. To se ubrzo i ostvarilo. U školi je nastao svojevrsni kaos. Zanatska zvanja ništa nisu dobila tom reformom, a učenici koji su željeli biti građevinski tehničari, geodeti ili gimnazijalci bili su oštećeni. Prilično mi je teško pala činjenica što sam izgubio matične predmete, jer su novi bili ideološki utemeljeni i strani mome svjetonazoru. Tomislav me

tješio i uvjeravao kako je sve to kratkoga daha. Da bismo izbjegli svojevrsnu depresiju, odnosno razočaranje, obojica smo se posvetili kulturnom radu. Tomislav je proučavao povijest hrvatske arhitekture, a ja kulturnu baštinu naših manjina. On će 1980. godine iskoristiti to vlastito usavršavanje i zaposliti se u Leksikografskom zavodu, doktorirati, postati sveučilišni nastavnik, autor cijenjenih knjiga, ali i arhitekt nekoliko sakralnih objekata.

U slobodno vrijeme nastojali smo posjećivati što više izložaba koje su se održavale u Zagrebu. On je bio bolji znalac povijesti umjetnosti od mene i svaki naš odlazak na izložbu bio je popraćen obavijestima, pa i svojevrsnim predavanjima o dotičnom umjetniku i njegovom djelu. Nakon posjeta izložbi sjeli bismo u najbliži restoran i uz kavu produžili razgovor o umjetničkim temama. On je radio vrlo zanimljive crteže, jer je imao dara za likovno izražavanje. Danas, iz distance od skoro 40 godina s nostalgijom se sjećam svih naših razgovora i shvaćam koliko su mi ti razgovori u ono vrijeme bili značajni. Tomislav je bio jednostavan čovjek. Pušio je lulu, što je davalo njegovom liku dodatno simpatičan karakter. Govorio je zagrebačkim žargonom s vrlo simpatičnim gestama. Ništa u životu nije komplicirao. U svijetu je vidio harmoniju, a ne disharmoniju, bio mu je važniji kozmos od kaosa. Obojica smo u profesorskom zboru bili pomalo distancirani od drugih kolega i ponekad izloženi podsmjehu. Tomislav je to uočavao, ali nije pridavao veliku važnost. Bio je intelektualno superioran. To se pokazalo i njegovim kasnijim stručnim radovima.

Čini mi se, kako je odlazak Tomislava iz Građevinskog školskog centra bio veliki gubitak za struku, ali s druge strane veliki dobitak za hrvatsku znanost i kulturu. Razina srednje škole bila je za nas obojicu simpatična što se tiče djece, ali sputavajuća glede gradiva i naših ambicija. Tomislav nikada nije pokazao želju za napredovanjem u upravljačkoj hijerarhiji škole. Bio je izvan toga, izvan svih grupašenja i strančarenja. On je, naprosto, živio u svome svijetu, poglavito u svijetu arhitekture kao umjetnosti.

Kako smo kao mlađi ljudi nekako u isto vrijeme dobili sinove, sjećam se s koliko je nježnosti Tomislav govorio o svome sinu koji je danas također poznati povjesničar umjetnosti. Premda to zvuči pomalo patetično, nikada nisam u životu imao tako blisku osobu kao što je bio Tomislav Premerl, osobu s kojom sam mogao razgovarati o umjetnosti i o lijepim stranama života. U vrijeme kada su se određivali bodovi i komplicirao život profesora, s plaćama od prvog do prvog, mi smo nastojali živjeti izvan tih čarki i podmetanja.

Mogu zaključiti kako mi je smrt Tomislava Premerla teško pala, ali sam u isto vrijeme ponosan na šest godina koje smo proveli družeći se i razgovarajući o umjetnosti. Dakako, njegovom smrću i naša povijest arhitekture izgubila je vrlo marnog znanstvenika i stručnjaka. Međutim, djela koja je ostavio bit će trajna baština našeg naroda i pomoći će u usavršavanju mladih kadrova koji dolaze.